

dr hab. Tomasz Broda,
prof. Akademii Sztuk Pięknych
im. Eugeniusza Gepperta
we Wrocławiu
Wydział Grafiki i Sztuki Mediów
Katedra Projektowania Graficznego

Wrocław, 16.01.2023

Ocena dorobku artystycznego oraz pracy doktorskiej pani magister Justyny Jędrysek pt: „Metro jako księga miasta”, przygotowana w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne wszczętym przez Radę Instytutu Sztuk Plastycznych Wydziału Sztuki i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Informacje o doktorantce:

Pani Justyna Jędrysek studiowała grafikę w Instytucie Sztuki w Cieszynie na Wydziale Artystycznym Uniwersytetu Śląskiego w latach 2011- 2016, gdzie zdobyła tytuł magistra sztuki i obroniła dyplom z wyróżnieniem w pracowniach dr hab. Sebastiana Kubicy i prof. Józefa Knopka. Już podczas studiów otrzymała stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia artystyczne i naukowe i rozpoczęła aktywny udział w życiu artystycznym. Zrealizowała do dziś dwanaście indywidualnych wystaw, wzięła udział w ponad stu wydarzeniach, w tym w liczących się konkursach o międzynarodowej renomie. Współpracuje jako projektantka z licznymi instytucjami kultury, zasiada w prestiżowych gremiach, zdobywa nagrody i wyróżnienia. Podczas rozpoczętych w 2016 r. studiów doktoranckich odbyła dziesięciomiesięczny staż w Atelier Michela Bouveta w Paryżu, gdzie była współkuratorką siedmiu wystaw poświęconych polskiemu projektowaniu oraz brała udział w organizacji kilku konferencji w Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk. I właśnie w Paryżu, podczas codziennych dojazdów do pracy, przeżywa fascynację metrem.

Praca doktorska Justyny Jędrysek pt: „Metro jako księga miasta” ma formę dwóch osobnych publikacji książkowych. W pierwszej z nich, na czterdziestu stronach formatu A4 zawierających spis treści i obszerną bibliografię, autorka opisuje historię metra: otwarcie pierwszej jego linii w 1900 roku z okazji Wystawy Światowej i rozbudowę kolejnych, zmiany jakim podlegał jego wystrój, identyfikacja i kroje pism używanych w nazwach stacji. Poznajemy okoliczności powstania pierwszych, bogato zdobionych secesyjnych wejść do podziemnych przystanków zaprojektowanych przez Hectora Guimarda oraz kolejnych, dostosowanych do zmieniających się stylów i mód, aż po współczesne, proste maszty z żółtą literą M. Przyglądamy się białym kafłom na ścianach tuneli i metalowym tabliczkom z nazwami stacji, śledzimy wszystkie etapy modernizacji wnętrza i spory, które im towarzyszą. Każda zmiana kroju pisma w identyfikacji, każda ławka czy lampa w systemie oświetlenia są przez doktorantkę skrupulatnie opisane. Osobny rozdział poświęca autorka kulturowej roli metra, jego wypełnionej plakatami anonsującymi wydarzenia kulturalne przestrzeni, gdzie słychać muzykę graną na żywo przez pojedynczych skrzypków, gitarzystów czy kilkunastoosobowe kapele. Podziemna galeria, sala koncertowa i czytelnia staje się również planem filmowym – tu bowiem toczy się akcja wielu scen znanych nam z kina, jak choćby ulubionej przez autorkę „Amelii”, „Zazi w metrze”, „Trzech kolorów” Kiesłowskiego i innych, opisanych w niniejszej pracy. Przez całą lekturę towarzyszą nam nazwiska wybitnych twórców francuskiej kultury, które zobaczymy na poświęconych im stacjach, a na rozkładówce przedstawiającej przystanek Cluny La-Sorbonne, znajdziemy ceramiczną mozaikę z kopiami podpisów m.in. Wiktora Hugo, Moliere’a czy Artura Rimbauda.

Dziesięciomiesięczny pobyt Justyny Jędrysek w Paryżu wiązał się z praktyką w studio projektowym i przygotowaniem wystaw o polskim projektowaniu graficznym. Nie dziwi więc, że intensywność doznań w paryskim metrze autorka postanowiła przełożyć na bliski jej wizualny język książki

artystycznej, która będzie stanowić drugą część pracy. Doktorantka przywołuje terminy: *book objects* oraz *liberatura*, które odnoszą się do książki jako dzieła, gdzie tekst i forma stanowią integralną całość, a użyty krój pisma, papier, a nawet liczba stron mają znaczenie. Istotny jest również wielokrotnie w pracy podkreślany aspekt osobistego przeżycia, silnego, emocjonalnego związku z opisywanym miejscem, dla wyrażenia którego autorka próbuje w sposób intuicyjny znaleźć plastyczną formę. Owa potrzeba ekspresji wyraża się poprzez wybór analogowych narzędzi umożliwiających fizyczny kontakt z powstającym dziełem. „Metro paryskie bez wątpienia ma w sobie magię, jego atmosfera jest dla mnie wyjątkowa, musiałam to uczucie przełożyć na język wizualny. Wybrałam książkę z powodu jej obecności w metrze, ale również dlatego, że daje ona nieskończone możliwości wyrażania...” – czytamy w rozdziale zatytułowanym: „Moje metro”.

Druga część pracy doktorskiej Justyny Jędrysek to 370 stronicowa, dwujęzyczna autorska książka w formacie 14 x 20 cm, w całości wydrukowana przez autorkę w technikach risografii i sitodruku, własnoręcznie przez nią oprawiona z kunsztownym introligatorskim sznytem. Wybór tych właśnie technik, białej okładki z wytłoczonym metodą letterpressową wzorem kafli i ograniczonej gamy kolorów znakomicie wpisują się estetykę paryskiego metra: cyjan kojarzy się z barwą tabliczek z nazwami stacji, zieleń z kolorem pierwszych, secesyjnych przystanków zaprojektowanych przez Guimarda, czerń z ciemnością tuneli i kolorem prasowej fotografii, wszechobecnych tam, codziennych gazet. Jedynym odstępstwem od kolorystycznej dyscypliny jest zastosowanie czerwieni przy stacji Bastille, miejscu upamiętniającym początek Rewolucji Francuskiej.

Cała publikacja jest rodzajem osobistego przewodnika po metrze, wypełnionego licznymi fotografiami, krótkimi tekstami po polsku i francusku, mapkami, wyciętymi okienkami o rozmaitych kształtach i alonżami czyli rozkładówkami składającymi się z kilku stron, które dają możliwość pokazania całości stacji, ale też przełamują monotonię i zmuszają czytelnika do interakcji. Mnóstwo w tej książce ciekawostek, zakamarków, ukrytych sekretów ręcznie przez autorkę wklejanych, jakby chciała – niczym filmowa Amelia - zrobić niespodziankę czytelnikowi. Podążamy zatem za Justyną podziemnymi korytarzami od eleganckich, zatopionych w zieleni wejść, jak to przy stacji Porte Dauphine przy Lasku Bulońskim, aż po surowe, wilgotne tunele, niemal ocierając się o ściany i kłębowiska wiszących kabli. Czytamy o panujących tam zapachach, ale metro Justyny pachnie farbą drukarską, której ślady zostają na palcach. Niewielki format książki umożliwia obejrzenie jej w przyspieszonym tempie, kiedy puszczone w ruch obrazy nakładają się na siebie jak klatki filmowe i pędzą na złamanie karku: ciemność korytarzy i zielone światło sitodrukowej farby, postaci z plakatów i nazwiska francuskich pisarzy w nazwach stacji, kloszardzi, szczury, żelazne konstrukcje, przeszklenia, schody, kreślone w pośpiechu graffiti i ceramiczne kafle z tekstem Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela na przystanku Concorde.

Przechodząc do konkluzji chciałbym raz jeszcze podkreślić ogromną aktywność twórczą doktorantki, jej udział w licznych, renomowanych konkursach i przeglądach sztuki plakatowej oraz indywidualne wystawy. Prezentowana publikacja potwierdza nie tylko znakomity warsztat graficzny i introligatorski pani mgr Justyny Jędrysek, jest też świadectwem niezwyklej kreatywności i emocjonalnego zaangażowania, które lekturę jej pracy czynią fascynującą. Okazuje się, że tak, zdawałoby się, banalny temat, jak codzienny dojazd do pracy, dzięki talentowi i szerokim, graficznym kompetencjom młodej artystki może stać się nie tylko popisem jej kunsztu, ale i zajmującą kulturoznawczą lekcją.

Po przeanalizowaniu rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Metro jako księga miasta” oraz dokumentacji dorobku pani mgr Justyny Jędrysek stwierdzam, że przedłożona mi do oceny praca stanowi oryginalne dzieło artystyczne, spełniające kryteria pracy doktorskiej określone w art. 13 pkt 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym. W związku powyższym z pełnym przekonaniem wnioskuję o nadanie pani mgr Justynie Jędrysek stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

dr hab. Tomasz Broda
prof. ASP im. Eugeniusza Gepperta
we Wrocławiu

